Вступ до ПЕРШОЇ КНИГИ САМУЇЛА

Служіння Самуїла завершує 350-річний період проводу суддів і дає початок існуванню монархії. Перша книга Самуїла оповідає про пророче служіння Самуїла і правління Саула, першого царя Ізраїлю. Друга книга Самуїла оповідає виключно про правління Давида. В єврейській Біблії Перша і Друга книги Самуїла утворюють єдиний том.

Зміст

1 – 8 Суддівство Самуїла

Народження та пісня матері (1 – 2); служіння посеред нечестя (2); послання від Бога (3); поразка Ізраїля та смерть Елі (4); страждання филистимців через ковчег (5); повернення ковчегу (6); служіння Самуїла (7); вимагання царя (8)

9 – 31 Правління Саула

Обрання (9); коронація (10); завоювання аммонійців (11); прощальна промова Самуїла (12); гріх Саула (13); необдумана клятва (14); гріх та відкидання як царя (15); обрання наступника (16); Голіаф (17); дружба Давида з Йонатаном, стосунки з Саулом і шлюб Давида (18); спроби Саула вбити Давида (19 – 26); прихисток Давида серед филистимців (27); ворожбитка з Ен Дору (28); филистимці виганяють Давида (29); перемога Давида над амаликійцями (30); смерть Саула (31).

Головна тема

Перша книга Самуїла оповідає про перехід від періоду суддів до встановлення монархії в Ізраїлі. Хоча Бог наперед знав, що в Ізраїлі буде цар (Второзаконня 17:14–20), це не було Його початковим задумом, оскільки **Він** був їхнім царем (1 Самуїла 8:7; 12:12; Осії 13:11). Від самого початку свого існування ізраїльський народ чудово справлявся і без земних царів. Під проводом Мойсея, Ісуса Навина та суддів було проведено багато військових кампаній – і всі вони не потребували наявності земного царя. І хоча Бог часто виявляє Свою милість до вимог галасливого натовпу, все ж люди страждають, коли вперто наполягають на своєму.

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ 10

ПЕРША КНИГА САМУЇЛА

1:1 аВ 1 Хронік 6:19 – *Еліїл*

bВ 1 Хронік 6:19 – *Тоах*

1:9 аЄвр. *хейкал*, палац або храм

1:16 аБукв. *дочку Веліала*

1:20 аБукв. *Бог почув*

1:23 аЗа масоретським текстом, Таргумом і Вульгатою; у сувоях Мертвого моря, Септуагінті та сирійських перекладах – *твоє*.

1:24 аЗа сувоями Мертвого моря, Септуагінтою та сирійськими перекладами.

2:1 аТобто, *моя сила*

2:12 аБукв. *сини Веліала*

2:22 аЗа масоретським текстом, Таргумом і Вульгатою; в сувоях Мертвого моря та Септуагінті немає решти цього віршу.

3:3 аЄвр. *хейкал*, палац або храм

[3:3] Понад століття до того, як цар Соломон побудував храм в Єрусалимі приблизно в 950 році до н.е. (1 Царів 6:38), натхненний автор книги записав, що юний Самуїл спав «у Господньому **храмі** (*хейкал*)» в Шіло (3:3). Єврейське слово *хейкал* багато разів використовується в Старому Заповіті для позначення Божого храму, який побудував Соломон (1 Царів 6:5; 2 Хронік 3:17). Як Соломон міг побудувати перший храм, якщо «Господній храм» уже існував в іншому місці?

Хоча на перший погляд питання про «перший храм» може викликати непорозуміння, відповідь насправді досить проста: термін «храм» (*хейкал*, що буквально означає «велика громадська будівля, така як палац або храм»[1]) використовувався в Святому Письмі і до днів Соломона на позначення намету зустрічі. Хоча багато хто міг помилково дійти висновку, що термін «храм» ніколи не вживався до часів Соломона, деякі вірші Писання свідчать про інше.

Окрім 1 Самуїла 3:3, в 1 Самуїла 1:9 читаємо: «Елі, священик, сидів на сидінні, при одвірку Господнього храму». Крім того, Давид кілька разів використовував цей термін у Псалмах, ще до того, як Соломон побудував храм. Так, у Псалмі 5:8 він писав: «Я ж, за Твоїм великим милосердям, ввійду до Твого дому, поклонюся до Твого святого храму – в Твоєму страсі». У своїй хвалебній пісні він сказав: «Ми наситимося добром Твого дому, святого Твого храму» (Псалом 64:5).

Хоча тимчасовий намет (пор. 2 Самуїла 7:2) був зовсім іншою будівлею, ніж постійний храм, який Соломон побудував в Єрусалимі, факт полягає в тому, що Бог використав деякі однакові назви для обох споруд. Обидві були названі «домом Божим» (Суддів 18:31; 2 Хронік 4:11) і «домом Господнім» (Вихід 23:19; 1 Самуїла 1:7; 1 Царів 6:1,37), а також «храмом» Бога. Подібно до того, як жінка може носити одне й те саме прізвище як до, так і після одруження (оскільки її дівоче прізвище може співпадати з новим прізвищем у шлюбі), місце, де знаходився Господній ковчег, також іноді називали Божим «храмом» навіть за часів Самуїла, задовго до того, як Соломон побудував храм в Єрусалимі.

3:15 аЗа Масоретським текстом, Таргумом і Вульгатою; Септуагінта додає – *і встав зранку*.

4:1 аЗа масоретським текстом і Таргумом; Септуагінта та Вульгата додають: *І сталося в ті дні, зібралися филистимці воювати*; Септуагінта додає ще: *з Ізраїлем*.

4:13 аЗа масоретським текстом і Вульгатою; і Септуагінті – *біля брами, дивлячись на дорогу*.

4:21 аБукв. *Безславний*

5:2 аФилистимський ідол

5:4 аЗа Септуагінтою, Таргумом і Вульгатою; в масоретському тексті – *Дагон*.

5:6 аМожливо, йдеться про бубонну чуму. Септуагінта і Вульгата додають: *І посеред їхньої землі розплодилися пацюки, і була смертельна паніка в місті.*

6:19 аАбо *сімдесят мужів і п'ятдесят волів*

[6:19] Багато хто ставить під сумнів цифру 50 070 у цьому вірші. Як стільки людей могли зазирнути в Господній ковчег? Чи могло взагалі мешкати стільки чоловіків у Бет Шемеші?

По-перше, ніхто не може точно сказати, скільки людей жило в Бет Шемеші, коли філістимці повернули ковчег. Хоча декому цифра в 50 070 може здатися завеликою, ніхто точно не знає, чи така цифра взагалі неможлива. Малоймовірна? Можливо. Але в історії траплялися й «дивніші» речі. Наскільки дивно, що близько 200 000 людей двічі на рік збираються біля містечка Талладега з населенням у 15 тисяч людей, щоб спостерігати, як автомобілі їздять по колу? Наскільки дивовижним є те, що 75 нащадків Авраама розрослися до цілого народу в майже три мільйони людей лише за 215 років (Вихід 1:5; 12:41; Числа 1:46)[2]? Наскільки неймовірним було для царя Хезекії врятуватися від могутньої ассирійської армії? І дійсно, коли поразка царя Юди здавалася неминучою, Ангел Господній уразив 185 000 ассирійців за одну ніч (2 Царів 19:35). Ми не повинні легковажно відкидати будь-які цифри, згадані в Святому Письмі, тому що **на перший погляд** вони можуть здаватися нереальними.

По-друге, наскільки ймовірно, що 50 000 людей могли зазирнути в ковчег? Знову ж таки те, що декому може видатися «малоймовірним», не означає, що це «неможливо». Крім того, є кілька аспектів, які не зазначені в тексті. По-перше, невідомо, скільки часу ковчег перебував у Бет Шемеші, перш ніж Бог виніс вирок жителям міста. Це могло бути два дні, два тижні чи два місяці. (Пригадаймо, що до того ковчег сім місяців перебував у филистимців (1 Самуїла 6:1). За цей час незліченна кількість людей могла побачити ковчег та/або зазирнути в нього. По-друге, в тексті не вказано, що ті 50 000 людей зазирнули в ковчег **одночасно**. Хоча, якщо можливо ста тисячам людей спостерігати за футбольним матчем, або одному мільйону людей, які зібралися на Таймс сквер, спостерігати за падінням новорічного м'яча, то зазирнути в ковчег п'ятдесяти тисячам людей видається не таким вже й неможливим. У тексті просто сказано, що люди «заглядали в Господній ковчег» (переклад І. Огієнка), і Бог «уразив народ дуже великою карою» (1 Самуїла 6:19). Тут не сказано, що всі вони заглядали в ковчег одночасно.

І нарешті, хоча неможливо беззаперечно довести, що цифра 50 070 є помилковою, існує цілком реальна можливість того, що або цю фразу на івриті було неправильно зрозуміло, або переписувач створив проблему в процесі копіювання тексту. Справа в тому, що «ніде в біблійному тексті більше не зустрічається такого написання цифри, як сімдесят та п'ятдесят тисяч, відповідно до **біблійної граматики івриту**. Зазвичай формулювання було б або… "сімдесят чоловіків і п'ятдесят тисяч чоловіків", або в порядку спадання, що було більш звичним… "п'ятдесят тисяч чоловіків і сімдесят чоловіків"»[3]. «Той факт, що жодного з цих звичайних порядків слів не було дотримано в єврейському тексті цього уривка» може вказувати на проблему з передачею тексту[4]. У деяких перекладах Біблії відображена впевнена позиція перекладачів у тому, що зазначена в цьому уривку цифра була спотворена в процесі копіювання тексту, і тому в них просто використовується цифра 70. Безсумнівно, така позиція свідчить про їх переконання, що єврейський вислів у цьому випадку слід розуміти так, як Йосип Флавій у першому столітті[5], і так, як зазначено у кількох єврейських манускриптах – лише 70. В інших перекладах (наприклад, Фоссета) це число пояснювали так: «Бог уразив у пропорції 50 з 1000, тобто одну двадцяту, а не одну десяту частину населення…; загалом сімдесят чоловіків із населення Бет Шемешу, яке, відповідно до цього, складало 1400 людей»[6].

Можливо, ми так ніколи й не дізнаємось напевно, чи цифра «50 000 мужів» у 1 Самуїла 6:19 є результатом помилки переписувача чи все ж таки надає справжню, хоча й надзвичайну, кількість мешканців Бет Шемешу, які й справді були уражені Богом. Однак треба мати на увазі, що навіть якщо переписувачі й створили проблему в рукописі, це жодним чином не стосується натхненних авторів біблійних текстів, які не припускалися помилок. Дивіться Спеціальний розділ щодо переписування текстів на стор. 5 коментарів до 2 Царів.

7:3 аХанаанські богині

7:4 аХанаанські богині

[7:2] Як посилання на «20 років» у цьому вірші узгоджується з тим фактом, що ковчег не було перевезено з Кір'ят Еаріму аж до подій, записаних у 2 Самуїла 6:4, що відбулися понад 40 років потому?

Незважаючи на те, що Боже Слово можна значною мірою передати з однієї мови на іншу, процес перекладу іноді є складним, і деякі нюанси мови втрачаються під час перекладу. Ці нюанси майже не стосуються питань, які мають вирішальне значення для головної мети Божого одкровення, однак можуть виникнути труднощі, для вирішення яких потрібно ретельно й докладно вивчати мову оригіналу (в даному випадку іврит).

Окремі частини віршів 2 і 3 на івриті поєднані так званими «*вав*-послідовностями», які поєднують твердження тісним логічним і часовим зв'язком. Три дієслова в 2-му вірші є продовженням інфінітива, який вказує на продовження змісту головного речення у 3-му вірші («і промовив Самуїл»). Суть цієї граматичної конструкції полягає в тому, що автор повідомляє нам, що після захоплення ковчега люди потерпали від гніту філістимців протягом наступних 20 років. Хоча весь Ізраїль «плакав за Господом» (переклад І. Огієнка), Він дозволив ізраїльтянам страждати від рук филистимців протягом 20 років, – коли Самуїл і закликав народ відкинути своїх ідолів.

Перша книга Самуїла описує останні роки періоду суддів. Покладання на ковчег як на свого роду містичний талісман призвело до швидкої військової трагедії, за якою послідував ще один період ворожого іноземного гніту. Цей період домінування филистимців тривав 20 років, перш ніж Бог зважив на плач Свого народу. Наприкінці цих 20 років Самуїл закликав людей підкріпити свій плач щирим покаянням (1 Самуїла 7:3). Коли вони відкинули своє ідолопоклонство (вірш 4), вони знову могли радіти служінню судді (вірш 6), який допоміг їм скинути гніт філістимців, завдавши їм військової поразки (вірш 10 і далі). Таким чином, ці 20 років стосуються не загальної кількості років, коли ковчег залишався в Кір'ят Еарімі, а лише кількості років, коли ковчег перебував у Кір'ят Еарімі до того, як Господь вирішив почути волання людей і втрутитися в ситуацію через Самуїла.

7:12 аБукв. *Камінь допомоги*

8:16 аВ Септуагінті – *худоба*.

9:25 аЗа масоретським текстом і Таргумом; Септуагінта опускає: *і він розмовляв з Саулом на покрівлі;* Септуагінта і Вульгата додають: *І він приготував постіль для Саула на покрівлі, і він спав*.

10:1 аЗа масоретським текстом, Таргумом і Вульгатою; в Септуагінті – *Свого народу Ізраїлю; і ти керуватимеш народом Господнім;* Септуагінта і Вульгата додають: *І визволиш Його народ від руки його ворогів, що навколо його. І ось тобі знак, що Бог помазав тебе бути князем*.

12:8 аЗа масоретським текстом, Таргумом і Вульгатою; Септуагінта додає: *і єгиптяни утискали їх*.

12:10 аХанаанські богині

12:11 аВ сирійських перекладах – *Дебору;* в Таргумі – *Ґідеона*.

bВ Септуагінті та сирійських перекладах – *Барака*; в Таргумі – *Самсона*.

cВ сирійських перекладах – *Самсона*.

13:1 аВажко зрозуміти цю фразу на івриті (пор. 2 Самуїла 5:4; 2 Царів 14:2; див. також 2 Самуїла 2:10; Дії 13:21).

13:5 аЗа масоретським текстом, Таргумом, Септуагінтою і Вульгатою; в сирійських перекладах і деяких манускриптах Септуагінти – *три*.

13:15 аЗа масоретським текстом і Таргумом; Септуагінта і Вульгата додають: *А решта людей пішли за Саулом назустріч тим, хто воював з ними, з Ґілґала до Ґівеа на нагір'ї Веніямина*.

13:21 аВагою приблизно у дві третини шекля

14:14 аБукв. *половині ділянки поля, яке може обробити віл за день*

14:18 аЗа масоретським текстом, Таргумом і Вульгатою; в Септуагінті – *ефод*.

bЗа масоретським текстом, Таргумом і Вульгатою; в Септуагінті – *ефод*.

14:41 аЗа масоретським текстом і Таргумом; в Септуагінті та Вульгаті – *Чому Ти не відповідаєш Своєму рабові сьогодні? Якщо неправда зі мною або Йонатаном, моїм сином, о, Господи Боже Ізраїлів, дай доказ; а якщо Ти скажеш, що неправда з Твоїм народом, яви святість.*

14:47 аВ Септуагінті та Вульгаті – *процвітав*.

14:49 аВ 1 Хронік 8:33 та 9:39 – *Амінадаб*.

[15:3] Знищення дітей під час таких масових військових кампаній фактично позбавляло їх від набагато гіршої долі – вирости такими ж нечестивими, як їхні батьки, і, отже, зазнати вічного покарання. Згідно з Біблією, всі люди, які померли в дитинстві, потрапляють у рай і зрештою перебуватимуть на небесах (див. 2 Самуїла 12:22–23; Луки 18:16–17). Докладніше про вбивство невинних дітей див. на стор. 19 коментарів до Книги Вихід, і стор. 9 коментарів до Книги Ісуса Навина.

16:7 аЗа Септуагінтою; в Таргумі – *не за виглядом людини;* у Вульгаті – *і не за виглядом людини Я суджу*.

16:11 аЗа Септуагінтою і Вульгатою; в масоретському тексті – *повернуся*; в Таргумі – *відвернуся*.

[16:14] Завдяки Своїй благій природі Бог ніколи не зробить нічого, що суперечить Його божественній сутності. Його вічні якості, зокрема доброта і співчуття, не допустять Йому утискати когось, проявляти упередженість чи несправедливість або чинити неправду (Буття 18:25; Второзаконня 32:4). Як же тоді пояснити, що «поганий дух **від Господа** наганяв жах» на Саула (1 Самуїла 16:14; 18:10; 19:9; див. також Суддів 9:23)? Чи Бог надприродним чином послав Саулу демонічного духа, який позбавив його можливості нести відповідальність за власні вчинки?

Принаймні три уточнення заслуговують на увагу при розгляді цього питання. По-перше, в Біблії часто зустрічаються посилання на акти заслуженого покарання від Бога впродовж всієї історії людства (пор. Буття 6 – 8). Не можна звинувачувати Бога в жорстокості чи несправедливості, коли Він призначає виправдане покарання за гріх, так само як чесні й неупереджені судді в наші дні не винні, коли призначають справедливе покарання за злочинну поведінку. Відплата за кричуще, постійне, нерозкаяне беззаконня є не лише правильною й доречною, а й абсолютно необхідною. У цьому випадку Савл був уражений «злим духом» (переклад І. Огієнка) в покарання за його невідступне зневажання волі Бога. До цього він двічі грубо порушив Божі заповіді (1 Самуїла 13:13–14; 15:11, 19). Його вперта непокора безперечно заслуговувала на пряме покарання від Бога (як у 1 Самуїла 31:4). Зауважте також, що термін «злий» має широкий спектр значень, який не обов'язково стосується духовного нечестя. Насправді він часто стосується спричинення фізичної шкоди або долання болісних труднощів (див. Буття 19:19; 2 Самуїла 17:14).

Друге роз'яснення щодо наслання злого духа на Саула стосується вирішення того, в якому сенсі цей дух був «від Господа». Для чесної та справедливої оцінки потрібно прояснити та зрозуміти специфічні особливості стародавніх мов відповідно до їх функціонування. Зокрема, давньоєврейська (як і більшість інших мов, як у минулому, так і зараз) буквально рясніла **образною** мовою, зокрема, розмовними висловами та ідіомами, характерними для семітських мов. Часто «євреї використовували дієслова в активному стані для вираження не самої дії, а **дозволу** на її виконання певним суб'єктом»[7]. Подібним чином застосовується фігура мови, відома як «метонімія суб'єкта», «коли опис дії використовується замість заяви щодо неї; або коли *опис* дії використовується замість дії, яка оголошена, **дозволена** або передбачена; або коли дія, яка *буде вчинена*, використовується замість *надання приводу* для такої дії»[8]. Отже, коли в тексті написано, що «поганий дух», який «наганяв жах» на Саула, був «від Господа», автор за допомогою цієї ідіоми вказував на те, що Господь **дозволив** тому злому духу зійти на Саула. Іншими словами, «те, що Бог дозволяє, в Біблії зазначається як те, що Він робить»[9].

Бог не посилав на Саула злого духа безпосередньо; скоріше, Він **дозволив** цьому статися з огляду на явну схильність Саула до впертого непослуху. «Своїми послідовними проявами непокори волі та приписам Бога цар Саул відкрив себе для сатанинського впливу – так само, як це зробив Юда Іскаріот після того, як вирішив зрадити Господа Ісуса»[10]. Не обов'язково припускати, що цей демонічний вплив **позбавив** Саула свободи волі. Сатана може мати владу над нами, лише якщо ми самі дозволяємо або заохочуємо його до цього.

Третім роз'ясненням щодо «злого духа», який зійшов на Саула, є той факт, що термін «дух» (*руах*) має широкий діапазон значень: це може бути повітря (тобто подих або вітер); життєдайний принцип життя або живильна сила; раціональний розум, де відбувається мислення та прийняття рішень; Святий Дух Божий[11] і навіть **схильність або ставлення**[12]. Подібним чином, слово, перекладене як «злий» (І. Огієнко) або «поганий» (Турконяк) є єврейське слово *ра'а*, яке може означати «поганий», «нещасливий» або «сумний у серці чи розумі»[13]. Воно може стосуватися «різноманітних негативних проявів, притаманних злим людям, і навіть поширюватися на наслідки такого способу життя»[14].

З огляду на ці лінгвістичні дані, «злий дух», який зійшов на Саула, цілком міг бути результатом його власних поганих схильностей – його потворного складу розуму, – який він виявляв знову і знову. Проблемою багатьох людей є потреба виправити своє ставлення до Божої волі щодо їхнього життя та бути безкорисливими у своїх стосунках з людьми. Ми можемо бути самі собі «найгіршими ворогами» – що, безумовно, і сталося з Саулом, і він ніс повну відповідальність за свої вчинки. Він не міг звинувачувати Бога чи якогось стороннього «злого духа». Джемісон, Фоссет і Браун компетентно резюмують цю тезу: «Його власні похмурі роздуми – усвідомлення того, що він не відповідав характеру ізраїльського царя, – втрата престолу та вимирання його царського дому спонукали його до ревнощів, дратівливості, мстивості та нападів хворобливої меланхолії»[15]. І дійсно, всі люди врешті-решт самі **вирішують** дозволити сатані керувати ними, потураючи власним гріховним схильностям, бажанням і рішенням (див. Буття 4:7; Луки 22:3; Дії 5:3).

[17:4] Слово «велетень» викликає в нашій уяві різноманітні образи. Імовірно, найпоширенішим серед них є образ величезного, звіроподібного чоловіка зростом понад дев'ять метрів, який залишає величезні сліди – настільки глибокі, що їх можна використовувати як озерця для напування худоби. Однак біблійний опис Голіафа не зовсім відповідає цій моделі. У тексті 1 Самуїла 17:4 зазначено, що зріст Голіафа був «шість ліктів і долоня». Дослідники Біблії висунули кілька припущень щодо довжини ліктя. Найбільш поширеною є думка, що лікоть – це відстань від кінчика середнього пальця до ліктя, або приблизно 46–53 см. «Долоня» – це відстань від кінчика мізинця до великого пальця, приблизно півліктя, що дорівнює приблизно 23 см[16]. З огляду на ці розміри, зріст Ґоліафа був приблизно три метри. Далі в тексті сказано, що він був одягнений у «лускоподібний панцир», який важив 5000 шеклів міді (1 Самуїла 17:5). Той панцир мав би важити приблизно 57 кг[17]. Крім того, вістря його списа, яке важило 600 шеклів заліза, мало б важити приблизно 7 кг. Отже, ми отримуємо образ чоловіка зростом майже в три метри, одягненого в панцир вагою більшою, ніж більшість п'ятикласників, і який ніс спис із вістрям, яке важило стільки ж, скільки важка куля для боулінгу. Голіаф був величезним, але він був далеким від образу міфічних персонажів понад дев'ять метрів заввишки, яких ми часто собі уявляємо. Щоб дізнатися більше про велетнів, дивіться коментарі до Буття 6:4.

[17:49–51] Давид убив Голіафа «пращею та каменем» (вірші 49–50) чи його мечем (вірш 51)? За словами одного атеїста, питання про те, чим саме Давид убив Голіафа, є його «улюбленим», тому що «текст суперечить самому собі "на одному подиху"» – у віршах, що йдуть один за одним[18]. Тож як саме помер Голіаф?

По-перше, майже жодна розсудлива людина не буде суперечити сама собі **вже в наступному реченні**, говорячи або пишучи щось. Навіть брехуни рідко заперечують самі собі «на одному подиху». Чи ми справді повинні вірити, що давня людина, яка була достатньо розумною, щоб

написати книгу Самуїла, була настільки неосвіченою, що в якійсь момент подумала, що Давид убив Голіафа каменем із пращі, а в наступний момент – що Давид убив велетня мечем? Таке припущення видається в кращому випадку підозрілим.

По-друге, потрібно пам'ятати, що існує багато запитань щодо подій, особистостей абощо, згаданих у Святому Письмі, на які неможливо знайти відповіді. Наприклад, Бог створив світло в 1-й день творіння, коли ще не було Сонця, але ми нічого не знаємо про природу цього світла. Дивіться коментарі до Буття 1:3–5 щодо цього.

Зауважте також, що Лука згадує про те, що «**один** із розп'ятих злочинців лихословив» Ісуса (Луки 23:39), тоді як Матвій пише, що «**розбійники**, розп'яті з Ним (Ісусом), насміхалися з Нього» (Матвія 27:44). Чому така різниця? Правда в тому, що ми не можемо знати напевно без додаткової інформації. (Одне можна знати напевно: ці два викладення подій не суперечать одне одному; тобто існують логічні можливості для пояснення уявних розбіжностей). Так само ми не знаємо напевно, чому в 1 Самуїла 17 згадується, що Давид вбив Голіафа, уразивши його каменем в чоло, а після цього – що він мечем відтяв йому голову. Автор тексту не наводить жодних додаткових деталей. Однак існує принаймні одна цілком вірогідна можливість на пояснення цієї різниці.

Натхненний автор 1 Самуїла міг би легко зазначити, що Давид завдав Голіафу першого й нищівного удару в чоло, а потім швидко добив його, відтявши йому голову мечем. Як часто ми самі казали, що хтось «помер» внаслідок нещасного випадку, коли та людина насправді «померла» в машині швидкої допомоги чи в лікарні через кілька хвилин, годин або днів потому? Скільки вбивць було засуджено за «вбивство» когось, хто насправді ще жив протягом кількох годин або днів, перш ніж його відключили від апарату життєзабезпечення? Чи справедливо або логічно зробити висновок, що насправді не вбивця вбив ту людину, а лікар, який через тиждень після інциденту відключив ще живого пацієнта від апарату штучної вентиляції легень? Чи справедливий суддя та присяжні приймуть цей аргумент як правомірний? В жодному разі.

Так само несправедливо і звинувачувати Біблію в суперечності через те, що в ній слова та фрази вжито у спосіб, який не дуже відрізняється від того, як ми правдиво, зрозуміло та обґрунтовано використовуємо їх у XXI столітті. Чому ми не можемо так само справедливо ставитися до Писання, як один до одного? Давид завдав Голіафу нищівного удару пращею та каменем, а потім добив його власним мечем велетня.

17:52 а3а масоретським текстом, сирійськими перекладами, Таргумом і Вульгатою; в Септуагінті – *Ґат*.

[17:56–58] Текст 1 Самуїла 16 – 17 викликав у декого запитання, чому Саул спочатку ніби знав Давида, потім ніби не знав його, а потім знову знав його. Стверджується, що те, як у Біблії описано «незнання» Саула про Давида після його перемоги над Голіафом доводить недосконалість біблійних авторів при написанні Святого Письма.

По-перше, необхідно визнати, що в 16 і 17 розділах 1 Самуїла, як і в інших біблійних уривках, ніде не сказано, що всі події викладено в хронологічному порядку. Хоча в усій книзі й спостерігається загальний послідовний розвиток подій, це не передбачає, що **кожна** подія була записана в хронологічному порядку. Насправді, в самому 17 розділі є докази того, що це не так. Наприклад, події, записані в 17:54 (Давид відносить голову Голіафа в Єрусалим і кладе його зброю у своєму житлі), відбулися вже після розмов, про які згадано у віршах 55–58 (як пояснює вірш 57). Точніше, вірші 55–56 синхронізуються з віршем 40, тоді як вірші 57–58 можна було б розмістити відразу після вірша 51[19]. А щодо розділу 16, хто може сказати напевно, що Давид не грав на гуслах для Саула ще до того, як Самуїл помазав його бути наступним царем? У 1 Самуїла 17:15 сказано, що «Давид ішов і повертався від Саула, щоб пасти отару свого батька у Вифлеємі». Можливо, під час однієї з цих відлучок його й помазали в майбутнього царя Ізраїлю (16:1–13). Якщо в тексті чітко не вказано, що одна подія відбулася до або після іншої, неможливо бути певними щодо точної хронології цих подій. Те, що запис про одну історичну подію в Біблії

передує запису про іншу, ще не означає, що та подія не могла відбутися пізніше або раніше за іншу. Дійсно, стародавні люди не так переймалися хронологією, як сучасна пересічна людина.

Окрім того, що неможливо бути певними щодо точної послідовності подій, записаних у 1 Самуїла 16 – 17, існує кілька можливих пояснень, чому Саул міг не впізнати Давида після його тріумфальної перемоги над Голіафом. По-перше, могло пройти достатньо часу, щоб зовнішній вигляд Давида суттєво змінився з тих пір, коли цар Саул востаннє бачив його. Вільям М. Томсон, який провів майже половину XIX століття в місіонерському служінні в Сирії та Палестині, у своїй книзі під назвою «Земля і книга» так описав раптові зміни у фізичному розвитку молоді у східних країнах:

> Вони не тільки стають дорослими, немов за помахом чарівної палички, але й уся їхня колишня миловидність зникає; колір їх обличчя темнішає; їхні риси стають жорсткими й кутастими, а вираз обличчя – суворим і навіть неприємним. До мене часто чіплялися такі особи, яких я раніше добре знав, але які раптом повністю зникли з моєї пам'яті, і я ледве міг їх упізнати[20].

Мало хто заперечуватиме, що хлопці можуть швидко змінитися за доволі короткий проміжок часу. У них з'являється волосся на обличчі, збільшується зріст і вага, м'язи стають більшими й чіткіше окресленими, темнішає шкіра, глибшає голос; вони також починають носити інший вид одягу – все це може впливати на те, чому людина може сказати комусь, кого вона знає, але якийсь час не бачила: «Я ледве тебе впізнав».

Звичайно, цілком можливо, що між тим часом, коли Давид грав перед Саулом на гуслах, і тим часом, коли він убив Голіафа, в ньому відбулося багато фізичних змін, які завадили «пригніченому» цареві впізнати свого колишнього музику.

Другою причиною, чому Саул міг не впізнати Давида, могло бути те, що Саул впав у інший нестабільний психічний стан. Періодичні відхилення Саула від нормального психічного стану видно в усій 1-й книзі Самуїла (пор. 16:14–23; 18:9–12; 19:22–24; 22:6–19), і можливо 17:54–58 є ще одним натяком на його нездатність раціонально мислити.

По-третє, могло бути й так, що Саул насправді пам'ятав Давида, але через ревнощі через важливу перемогу Давида (див. 1 Самуїла 18:8–11) і, можливо, почувши, що Самуїл був у Вифлеємі, щоб помазати його бути наступним царем (1 Самуїла 16:1–13), Саул просто хотів **поводитися** так, ніби він не знав Давида. Такий сценарій неважко уявити. Сьогодні вчитель або тренер може «розпитати» про якогось учня, якого він уже знає, але в надії прищепити більше покори зарозумілому підлітку, може поводитися з ним дещо відсторонено. Одна текстова ознака того, що це може бути поясненням 1 Самуїла 17:54–58, полягає в тому, що Саул все ще називав Давида, який вбивав левів і ведмедів і вбив Голіафа, «юнаком» (євр. *елем,* 17:56) і «хлопцем» (євр. *наар,* 17:55, 58). Хоча ці два слова не обов'язково мають принизливий відтінок, жодне з них не здається дуже доречним для чоловіка, який нещодавно приміряв обладунок царя Саула – того, хто «від його плеча і вище … настільки він був вищий за всіх людей» (1 Самуїла 9:2), і який щойно вбив одного з найзапекліших ворогів Ізраїлю. Дійсно, уявне «незнання» Саула про Давида та його родину цілком могло бути розіграною «виставою», спричиненою «пихатістю, підживленою заздрістю»[21].

Нарешті, слід усвідомити, що в тексті навіть не сказано, що Саул не знав **Давида**. Там лише сказано, що Саул запитав: «Чий ти син, юначе?» (1 Самуїла 17:55; див. також вірші 56, 58). Висновок, що Саул не впізнав Давида, може бути лише припущенням – цар міг просто розпитувати про його родину. Оскільки Саул пообіцяв винагородити того, хто вб'є Голіафа, давши «свободу (від податків) **домові його батька** в Ізраїлі» (17:25), Саул міг розпитувати Давида про його родину. Крім того, 18:1, здається, передбачає тривалу розмову між ними, що означає, що Саул хотів отримати навіть більше інформації, ніж просто ім'я Давидового батька.

По правді, будь-яка з цих можливостей могла би пояснити, чому Саул розпитував Давида. Це скептики мають довести протилежне. А поки вони не можуть логічно заперечити можливі варіанти розв'язання питань навколо 1 Самуїла 16–17 і безперечно довести, що автор книги і справді припустився помилки, не потрібно сумніватися в цілісності біблійного тексту.

19:24 аПорівняйте з 1 Самуїла 10:12

20:25 аЗа масоретським текстом, сирійськими перекладами, Таргумом і Вульгатою; в Септуагінті – *він сів напроти Йонатана*.

21:11 аПорівняйте з 1 Самуїла 18:7

[21:1–6] *Див. Матвія 12:1 і далі.*

23:15 аАбо *в Хореші*

23:28 аЄвр. *Села Хаммахлекот*

25:1 аЗа масоретським текстом, сирійськими перекладами, Таргумом і Вульгатою; в Септуагінті – *Маон*.

25:17 аБукв. *син Веліала*

25:25 аБукв. *Дурень*

25:44 аУ 2 Самуїла 3:15 – *Палтіїл*

[28:3 і далі] *Див. Спеціальний розділ на стор. 5 коментарів до Захарії щодо ставлення Біблії до чаклунства і медіумізму.*

28:13 аЄвр. *елохім*

28:17 аТобто, Давиду

29:5 аПорівняйте з 1 Самуїла 18:7

29:10 аСептуагінта додає: *до місця, яке я обрав для вас там; і не вкладай жодного неспокійного слова у своє серце, адже ти добрий переді мною. І підійміться в дорогу*.

30:22 аБукв. *син Веліала*

31:10 аВ Ісуса Навина 17:11 і в інших місцях – *Бет Шеан*

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ

1. "*Heykal*" (2006), *New Exhaustive Strong's Numbers and Concordance with Expanded Greek-Hebrew Dictionary* (Electronic Database: Biblesoft). Cf. "*Heykal*" (1993), *Brown, Driver, and Briggs Hebrew Lexicon* (Electronic Database: Biblesoft).
2. Alden Bass, Bert Thompson, and Kyle Butt (2001), "How Long Was the Israelites' Egyptian Sojourn?" www.apologeticspress.org/apcontent.aspx?category=6&article=796.
3. Gleason Archer (1982), *Encyclopedia of Bible Difficulties* (Grand Rapids, MI: Zondervan), стор. 169.
4. Там само, стор. 169.
5. Flavius Josephus (1987 edition), *Antiquities of the Jews*, trans. William Whiston (Peabody, MA: Hendrickson), 6.1.4.
6. "*Bethshemesh*" (1998), *Fausset's Bible Dictionary* (Electronic Database: Biblesoft).
7. E.W. Bullinger (1898), *Figures of Speech Used in the Bible* (Grand Rapids, MI: Baker, 1968 reprint), p. 823, пор. James MacKnight (1954 reprint), *Apostolic Epistles* (Nashville, TN: Gospel Advocate), стор. 29.
8. Там само, стор. 570.
9. George Williams (1960), *The Student's Commentary on the Holy Scriptures* (Grand Rapids, MI: Kregel), sixth edition, стор. 127.
10. Archer, стор. 179.
11. William Gesenius (1847), *Hebrew-Chaldee Lexicon to the Old Testament* (Grand Rapids, MI: Baker, 1979 reprint), стор. 760-761.
12. R. Laird Harris, Gleason Archer, Jr. and Bruce Waltke, eds. (1980), *Theological Wordbook of the Old Testament* (Chicago, IL: Moody), 2:836.
13. Gesenius, стор. 772.
14. Harris, et al., 2:856.
15. Robert Jamieson, A.R. Fausset, and David Brown (no date), *A Commentary on the Old and New Testaments* (Grand Rapids, MI: Zondervan), стор. 185.
16. Walter Elwell, ed. (1988), *Baker Encyclopedia of the Bible* (Grand Rapids, MI: Baker), стор. 2,136.
17. Там само.
18. Rayan Zehn (no date), "Bible Contradictions #6: How Did David Kill Goliath?" *The Atheist Papers*, https://atheistpapers.com/2014/01/07/bible-contradictions-6-how-did-david-kill-goliath/.
19. Див. Ronald Youngblood (1992), *The Expositor's Bible Commentary—1 & 2 Samuel* (Grand Rapids, MI: Zondervan), 3:703.
20. William Thomson (1859), *The Land and the Book* (New York: Harper & Brothers), 2:366.
21. Herman Van Praag (1986), "The Downfall of King Saul: The Neurobiological Consequences of Losing Hope," *Judaism*, 35:421.